הרואה פרק תשיעי ברכות נט.

כטרפא דטריף. דכר שהוא חסר וסתמוהו מגופו שעשאוהו כעוף ומתחזי כמכה בקורבן. ערפא דטריף מוכה בהכאות כמו ביצה **ב)טרופה.** ל"א דמתחזי כדטרפא מטרף נדבק יחד ועשאו סניפין כמין חיטור: **ומאי דשלגא.** עיש אמר קימה: **דאמרה לה הב לי בני.** שני כוכבים שלי: **ולידבר.** לכימה אותן כוכבים עצמן שנטל הימנה: **גוהא.** בלשונם קורין רעידת האדם גוהא: **אוכא טמיא.** נעל אוב של עצמות שעושה כשוף בעצמות המת. טמיא עצמות ודומה לו במקבת כלים בית מלא טמיא ופי' רב המיי מלא טמיא בית שהוא מלא עצמות והביא ראיה על זה מבראשית רבה ג) דקתני אדריגום שמיק עמיא דהיינו שמיק עצמות. ואין לפרש אוב טמא שמין זה הלשון: **גנח גוהא.** ותגעש ותרעש כלומר מזדעזעת האדם מאד מאד. גנח גוהא חדא מילתא היא וכן הלשון: **גוהא גוהא מיבעי ליה.** שני פעמים היה לו להזדעזע כנגד שתי דמעות: **סופק כפיו.** ומאומו קול מזדעזעת האדם שמלינו שכפיו סופק שנאמר גם אני אכה כפי אל כפי כפי (יחזקאל כא): **אנחה מפאנה.** ומאותה אנחה מרעיד הקרקע ומלינו שמתאנח שנאמר והניחותי חמתי בם (יחזקאל ה) כגיכול כאדם שיש לו חימה ומתאנח ומתנחם דעתו ועושה לו נחת רוח: **והנחתי.** אנחה על הרעה שעשיתי להן: **הידד דדורכים יענה.** שדורך וטועט ברקיע: **ופארץ הדום רגלי.** כגון שדחה ב) חתת כפא הכבוד ומגיע בעוטו עד לארץ שהיא הדום רגליו: **עני בגלגלא.** ענים מתחופפין ומתחככין ונשמע הקול. לשון אחר הענים פוגעין בגלגל ומתגלגלות עם הגלגל בעל כרחם ולאותו הקול היינו רעמים: **ברקא.** ברקים של אש: **ומפכר גזיזי דברזא.** ולאותו הקול היינו רעמים. גזזי גלגל"ש חתיכות של כרל: **אלחולי מחלחלי.** ענני ומנשב זיקא עליהם והיינו רעמים: **מנפשי עני.** הומות הענים: **ומפא.** קופעוזרכ"ל: **ברקא.** אשלחיר"א לשון מבריק והרא ב): **ברקא יחידאה.** אלא הבריק אלא פעם אחד: **וברקא חיורא וברקא ירוקא כולהו קיין.** שאינם של ברכה: **דסלקן חדא לאפי חברתה.** שני ענים פוגעים זה את זה: **מגן בקר.** לא קנוט: **כד מפסא בבי מערבא כר חמרא מוך שקיך וגוי.** אם כשמפסא לגמין בנקר ירד לך מטר לך אני אומר חמר ההולך ממקום למקום להביא תבואה מוך שקיך וגבי כפול שקך מתחיך ומיכן עליו ולא אלך אנה ואנה להביא תבואה לפי שיהיו המטים בזול בשביל הגשם: ה"ג **הא דקטר בביבא.** נתקשרו השמים בענן ענה לו עוב כי ירד גשם רב: **הא דקטיר בענגא.** ענן קנוט הוא ענן בקר שאין בו ממש: **לריך שיפול על פניו.** לפי שהוא מרגה כבוד ה': **ברוך ופני.** בכולהו ברוך עושה בראשית וברוך שכחו מלא עולם כדוך ומני לכולהו בחדא בגא ועל כולם שמי ברכות הללו: על ההביס לא מני לברוכי מלא עולם שאין במקום אחד אלא כל אחד ואחד במקומו: **אומר ברוך עושה בראשית.** שכך היתה בריתו ואמר כך כמיהו ענים: **אפגא.** רוח לפוניו: המתקופה

[ספר] המוס יסוס כלומר (הבורך) [הברק] מחמם גזיזי השלג והן נפסק ויורדין בענגים. ומסתברא בענגים כותיה דחזינן בריק ברקא ומנהמין ענני ואתי מיטרא. רב אשי אמר ענני חלחולי מחללי ונשיב זיקא אפומיהו ומשתמע רעם כי קלא אפום דנר. אמר ר' יהושע בן לוי הרואה קשת צריך ליפול על פניו, שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה כבוד יי"י וגו', ולא היא, משום דחמיר כמו דשלח ליה לקשת. אלא צריך לברוכי ב"א (יי"י אל') מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים כמאמרו. אמר [רבא] ברקא דאיזה וברקא יחידאה וענני יורקתא ותרתי עני דסלקן לחדי הדדי תענגא דסלקא מקרן מערבית דרומית, צריך למיבעא עליה רחמי דקשיין. ועל הרוחות. אוקמה אביי כרוח של (עוף) [דעף]. ואמ' גמירי דדעפא לא הוי כליליא, אילא אם כן מתחיל מיממא. וגמירי דדעפא תרתי שני לא הוה, שנאמר לא תקום פעמים צרה. וקמא ליה דעל הרעמים מברך שתים, ברוך שכחו מלא עולם וברוך עושה בראשית. [ירושלמי: על הברקים ר' ירמיה הר' זעירא אמרו בשם ר' חסדא דיו פעם אחת בכל יום, רבי יוסי בני מה אנן קיימין, אם בטרודון דיו פעם אחת בכל יום וכו'. פירוש, אעפ"י שאינן נראין הברקים סמוכין זה אצל זה, אלא עכשיו פעם אחת ואחר שעה פעם אחרת, כיון שלא נפסקו הענינים לגמרי ד' בברכה אחת. אבל אם הענינים הראשונים נפסקו לגמרי ושמים זכו בעיניו, אם תחזר ורואה אח"כ מברך פעם אחרת].

[ב] לעיל ג: סנהדרין סז., ג) [מגיגה יג: ר"ה כו. קידושין ה.], ד) פי' מלאין קצת, ה) תענית ו: ע"ש, ו) [קדושין לג. וש"נ], ז) [לקמן עמוד ב ס:] תענית ז. מגילה כח:, ח) [ל"ל נתמן מלא חיל, הגר"א כתורים פי' רמח ס"ק ל], ט) תענית בתרתים, י) [שבת פ:], י) [אבות פ"ו מ"ג], כ) [פרשה עמ], ל) כנ"ל: שלחקן, מ) [פי' ר"מ עמ:], נ) [שרך לעיל מ"מעמה מ.], ס) שרך מפ"ל.

מוסף תוספות

א כתוס' ר"י הוסיף, כלומר הוא מהולל ברב ההודאות והוא אל ההודאות.

לעזי רש"י

גלגל"ש [גלגל"ש]. חתיכות קרח. סופטרכ"ל [טורכ"ל]. סופה. אישלחיר"א [אישלחיר"א]. ברק.

מוסף רש"י

אין הבור מתמלא מחלילתו. הפוקר מולא מגור כרי וחחר ומגלמו לתוכו אין מתמלא כך (לעיל ג: מנחדרין מז.). אין קטיגור נעשה סניגור. קטיגור, שונא. סניגור, אוהב מלין יוסל (חגיגה יב:). כעגן בקר. שאין בו ממש (תענית ז:).

רבינו חננאל

נטל הקב"ה שני כוכבים מבימה ונפרדו שניהם ובא מבול לעולם, ובשניהם נטל שני כוכבים מעש וסחם בהן פירצה של בימה ונעמד המבול, היינו דכתיב ויעש על בניה חנחם. כלומר, הכוכבים שנישלו ממנה. ועל הזוועות ... . [מאי זוועות א"ר קטינא גוהא. רב קטינא הוי קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי סמיא גנח. מי' אובא סמיא, כי בעא שוראה הקב"ה צער] ישראל שמצערין אותן האומות ביומר מחשב להביא מבול [זוכר בריה] ומורידי שחי דמעות חס ושלום דמעה (מערן) [ממש] אלא [מערן] טיפות כעין דמעות, המ[ו]נה הקב"ה שלא לאבד עולמו, ומתגללות ויורדות לים הגדול וקולן הולך מסוף העולם ועד סופו, זה הוא גיהא. זו כולו להראות לישראל שהקדוש ברוך הוא לא עוזבם ולא שכחם ולא נטשם וכי עתיד להחזירן, כל זה לחזק את לבם שלא יתיאשו מן הגאולה, אילא יסבלו על הצרות עד שישלים הזמן שנזור הקב"ה להיותם בגלות, כמו שנזר בראשונה ועבדום וענו אותם ארבע וג', זמן אותו הגלות היה ידוע וזה אינו ידוע, אילא מכל פנים יש זמן קצוב לגלות, ומראה הקב"ה בעולמו כמו אותות להודיע כי יש לפני הקב"ה כמין קושי מפני ישראל שהם בשעבוד וגולין ומטולטלין, וכי רחמיו עליהם לא נטשם וכי עתיד להחזירן (מ)(כ)בחחלה, והם כשראו כך אומרים הנה הקב"ה [בדיקן] רחמיו עלינו וכרוגינו לפניו ומתחזקים ביראתו ומחזיקים בתורתו

חוקיו ומשפטיו. והשיב רב קטינא איבא סמיא, כמו שהיה שקר שהוא אלוה כך הם שקר כל דבריו, וכי אינם כמין דמעות אילא כמו ספיקות כפים נחר (נחר) הקב"ה למלאך ומופק כפים, כדכתיב וגם אני אכה כפי אל כפי ורצא דיעזוע מביניהן הוי היא גוהא. והאי דאמר רב קטינא דברי איבא סמיא שקר הם, כדי שלא לקיים דבריו ויעשו בני אדם אחריו שיאמרו הנה יש בו ממש. וזה שאמר ר' נתן מתאנח. חס ושלום שיש לשם אנחה, אילא נוחר הקב"ה על המלאך [שיתאנח, וחזו שאמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד נוחר על המלאך] העומד תחת כסא הכבוד לדחוק רגליו. והבנן אמרי אומר למלאך ובתעם ברקיע שנאמר הידד כדורכים יענה. וזה הדבר ידוע הוא שהקב"ה אומר למלאך כדכתיב ורצא מלאך יי"י רץ במהנה אשור. ואילמלא קרא כתוב שיש בעבוד[ה] זרו[ה] שד, לא היינו אומרין אותו, אלא כיון שמצאנו מקרא שכתוב יזכרו לשדים לא אלוה. פירשו איבא סמיא, שד. ואין זה קשה כדכתוב בדברי הבוחנים כי השדים מסתחין, שהן אמרו במסכת חגיגה פרק אין דורשין בערוות, ששה דברין נאמרו בשדים, שלשה כבני אדם ושלשה כמלאכין, אוכלין ושותין כבני אדם ופרים ורבים כבני אדם ומתים כבני אדם. שלשה כמלאכין הולכין מסוף העולם ועד סופו כמלאכים, ויש להם כנפים, ושומעין מה שעתיד להיות כמלאכים. וכל חכמי התלמוד כולם פה אחד הבליים [דברי חכמי התלמוד פפרשים הדברים הללו בתורות משליקים]. וכמו שאמר הכתוב עוזה לפה תישן יי"י, וכי אפשר לומר שיש

כטרפא דטריף והאי דאזלא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מבימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה וליהדר לה [6]אין הבור מתמלא מחלוליתו אי נמי [7]אין קטיגור נעשה סניגור וליברי לה תרי ככבי אחריני [1]אין כל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [2]ועיש על בניה תנחם: ועל הזועות: [8]מאי זועות א"ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי אובא טמיא גנח מי ידע אובא טמיא האי גוהא מהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא טמיא כדיב הוא ומיליה כדיבין אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר [3]וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנח שנאמר [4]והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר [5]הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר [6]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: [9]מאי רעמים אמר שמואל עניני בגלגלא שנאמר [7]קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבנן אמרי עניני דשפכי מיא להדדי שנאמר [8]לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק בענגא ומתבר גזיזי דברזא רב אשי אמר עניני [9]חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי עניני ואתי מטרא: ועל הרוחות: [1]מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שני לא קאי לקיים מה שנאמר [2]לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: [3]מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי עניני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא [4]אמר רבי שמואל בר יצחק הני עניני דצפרא לית בהו מששא דכתיב [5]וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כד מפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקיך וגבי לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בעניני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר [6]והאלהים עשה שייראו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר [7]כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפול על פני [8]לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל ברוכי ודאי מבורך מאי מבורך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו [9]א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו [10]ברוך זוכר הברית [11]ונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב [12]ברקים למטר עשה אמר אביי כרוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הכא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במהרתה אומר ברוך עושה [13]בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע במהרתה שנאמר [14]אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: תנו

[1]**על הרוחות אומר שכחו וגבורתו מלא עולם.** ירושלמי מתני' כשבמים נועם אבל כשבמאין נגמח מומר ברוך עושה בראשית: **הלכך** נימרינהו לתרוייהו. אומר ר"י דאין מומחים בברוך ברכה זו והיכי מברך ברוך אמה ה' אלהינו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים כשבועתו חוזר הבריח:

רבא אמר **התם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית.** פי' אומר לו אמי לו אמי לאחה שילה וכן פירש רב אלפס: [2]**הלכך** נימרינהו לתרוייהו. רוב ההודאות ואל ההודאות. לפיכך מקנו כישבמנא אמר סיום הברכה ברוך אמה ה' אל מלך גדול בשבמות אל ההודאות [3]: הטוב

[1] ב ב ג ד מי' מ"י מסלמת ברכות אלי יד מתנ בעין ס עוס"ע פר"ס פי' רס פעיף ח:
מא ה מי' שם הלכה מז מתנ שם עוס"ע פר"ס פי' רסו פעיף ח:
מב ו מי' שם הלכה יד מו מתנ שם עוס"ע פר"ס פימן רס פעיף ח:

תורה אור השלם

1. מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש: קהלת א ט
2. החציא מארות בעתו ועיש על בניה תנחם: איוב לח לב
3. וגם אני אכה כפי אל כפי והנחתי חמתי אני יי דברתי: יחזקאל כא כב
4. וקלה אפי והנחתי חמתי בם והנחמתי וידעו כי אני יי דברתי בקנאתי בכלותי חמתי בם:
יחזקאל ה יג
5. ואתה תגבה אליהם את כל הדברים האלה ואמרת אליהם יי ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נוהו הידד כדרכים יענה אל כל ישבי הארץ: ירמיהו כה ל
6. כה אמר יי השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי:
ישעיהו סו א
7. קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ:
תהלים עז יט
8. לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאצרתיו: ירמיהו י יג
9. מה תחשבון אל יי כלה הוא עשה לא יקום פעמים צרה: נחום א ט
10. מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה וחסדכם כענן בקר וכטל משכים הלך: הושע ו ד
11. ידעתי כי כל אשר תעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו:
קהלת ג יד
12. כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד יי וארא ואפל על פני ואשמע קול מדבר:
יחזקאל א כח
13. מעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוציא רוח מאצרתיו:
תהלים קלה ז
14. אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:
ישעיהו נ ג

רבינו חננאל (המשך)

עין, כדכתיב עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל, יש לומר שיש אף ופה, אלא בחורת מדמין, כך כל דברי חכמים בחורת דימוי, אבל הכל מורים שאין לפניו לא כביה ולא שחוק ולא דמעה ולא אנחה מנוף, אלא דברי החכמים בחורת דימוי כדברי הנביאים. על הרעמים. מאי רעמים אמר שמואל עניני דאתו בגלגלא, כדכתיב קול רעמך בגולגל. רבנן אמרי רעמים עניני דשפיכי מיטרא להדדי, שנאמר לקול תתו המון מים בשמים. רב אחא בר יעקב אמר מיטרא בעניני ממאמי מסי כול'. פירוש ממסא

עין משפט נר מצוה

תוספות

[1] מלא עולם. ירושלמי מתני' כשבמים נועם אבל כשבמאין נגמח מומר ברוך עושה בראשית: [2] הלכך נימרינהו לתרוייהו. אומר ר"י דאין מומחים בברוך ברכה זו והיכי מברך ברוך אמה ה' אלהינו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים כשבועתו חוזר הבריח: [3] הטוב ההודאות ואל ההודאות. לפיכך מקנו כישבמנא אמר סיום הברכה ברוך אמה ה' אל מלך גדול בשבמות אל ההודאות א: